

ЗМІСТ

СПИСОК ПЕРСОНАЖІВ.....	6
ВІД АВТОРА.....	11
ЗОНА СМЕРТІ.....	15
ПІРСЬКА ЛИХОМАНКА	25
ШЛЯХ ДО НЕБА	44
ПРИНЦ І НОСІЙ.....	66
СЛАВЕТНИЙ НАРОД	83
ІНШАЛЛА.....	97
ПЕРЕХІД ДО К2	115
БОГИ ПОГОДИ.....	128
ПРИМАРНІ ВІТРИ.....	147
КРІЗЬ ГОРЛОВИНУ	167
ВТЕЧА З ВЕРШИНИ	191
СОНАМ.....	203
ВИЖИВАННЯ	213
ПОХОВАНІ В НЕБІ	222
«БЕЗСТРАШНА П'ЯТІРКА».....	233
НАСТУПНЕ ЖИТТЯ.....	247
ПОДЯКИ.....	263
ДОВІДКОВІ ПРИМІТКИ	267

ПРОЛОГ

ЗОНА СМЕРТІ

Горловина К2, Пакистан

Зона смерті: висота приблизно 8200 метрів над рівнем моря

Звисаючи зі скелі на льодорубі, що відділяв його від смерті, шерп-альпініст Чхірінг Дордже гойднувся ліворуч. Нагорі відірвалася велика крижана брила й помчала на нього. Вона була завбільшки з холодильник.

Зачепившись за щось, брила перевернулася й полетіла вниз. Промайнула повз Чхірінга, ледь торкнувшись його плеча, а потім зникла.

Бабах! Брила врізалася в щось унизу, розлетівшись на друзки.

Гора здригнулася від удару. Курява здійнялася стовпом.

Було майже опівночі 1 серпня 2008 року. Чхірінг не зовсім розумів, де він — на горловині К2, найсмертоноснішій ділянці найнебезпечнішої гори, чи десь неподалік. Розташована на крейсерській висоті «Боїнга 737», горловина тягнулася вниз, у темряву. У світлі зірок вона здавалася бездонною, пасма туману сповзали в прірву. Крижаний виступ нагорі вигинався, немов гребінь хвилі, що з гуркотом накочує на берег.

Через брак кисню свідомість Чхірінга помутніла. Голод і втома зовсім виснажили його. Коли він відкривав рот, язик застигав, а коли намагався вдихнути, сухе повітря обпікало горло й різало очі.

Чхірінг став неначе робот — змерз і надто втомився, аби міркувати про те, чим пожертвував заради сходження на К2. Шерп-альпініст, який підіймався на Еверест десять разів, десятиліттями прагнув підкорити К2. Ця гора значно складніша для сходження, як порівняти з Еверестом, а її вершина є однією з найпрестижніших винагород для прихильників

висотного альпінізму. Чхірінг вирушив у цю подорож попри сльози дружини. Попри те, що сходження на цю гору коштувало більше грошей, ніж його батько заробив за сорок років. Попри те, що буддійський лама застеріг його: богиня К2 не потерпить такого сходження.

Того вечора Чхірінг дістався до вершини К2 без додаткового кисню, завдяки чому відразу потрапив до елітної групи найуспішніших альпіністів. Однак спуск проходив не так, як планувалося. Чхірінг мріяв про це досягнення, про те, щоб його зустрічали як героя, марив навіть про славу. Але тепер усе це не мало значення. Він мав дружину, двох доньок, успішний бізнес та десяток родичів, які залежали від нього. Усе, чого він прагнув — повернутися додому. Живим.

За нормальних обставин спуск був би безпечнішим. Зазвичай альпіністи починають спускатися пополудні, коли тепліше й сонце освітлює шлях. Вони пересуваються за допомогою мотузки, стрибаючи крижаними скелями й тримаючись за перила для регулювання швидкості спуску. На лавинонебезпечних ділянках навколо горловини альпіністи спускаються якомога швидше, щоб скоротити час перебування там, а отже, й зменшити ризик потрапити під лавину. Швидкий спуск — ось що планував Чхірінг і на що сподівався.

Настала темрява, місяць не світив. Перила зникли — їх відірвала брила криги під час падіння. Повернутися було неможливо. Без мотузки, яка б його втримала, Чхірінг міг зупинити падіння лише за допомогою льодоруба. До того ж на карту було поставлено не одне життя: на його страховці висів ще один альпініст.

Чоловіком, який звисав нижче, був Пасанг Лама. За три години до того Пасанг віддав свій льодоруб, щоб допомогти іншим альпіністам, яких спіткало лихо. Він вважав, що зможе вижити й без нього. Як і Чхірінг, Пасанг планував спуститися з гори перилами.

Коли прокладені на горловині мотузки зникли, Пасанг подумав, що настала його смертна година. Він опинився у без-

виході: ані піднятися, ані спуститися без сторонньої допомоги. Але навіщо комусь намагатися його врятувати? Альпініст, який прив'яже до себе Пасанга, неминуче зірветься зі скелі. Льодоруб ледве втримає вагу одного альпініста, який сповзає горловиною, а втримати два тіла вдвічі важче і вдвічі ризикованіше. «Прийти мені на порятунок буде самогубством», — подумав Пасанг. Альпіністи мають обходитися власними силами — будь-яка прагматична людина залишила б його помирати.

Як і очікувалось, один шерп так і вчинив. Пасанг припустив, що Чхирінг зробить те саме. Тим паче вони належали до різних груп, і Чхирінг не зобов'язаний був допомагати йому. Хай там як, тепер Пасанг висів на три метри нижче, прикріплений тросом до страхувальної системи Чхирінга.

Ухилившись від зіткнення з брилою криги, двоє чоловіків схилили голови й подумки звернулися до богині гори. Вона відповіла за кілька секунд. Звук був схожий на електронний, немов хтось смикав натягнуту гумову стрічку, посилюючи його за допомогою педалі гітарних ефектів. Дзинь. Звук не зникав, а лунав голосніше, довше, швидше, на нижчій тональності, ліворуч, праворуч. Альпіністи знали, що це означає. Крига навколо них тріскалася й відламувалася. З кожним дзинь тріщини зигзагами розходилися по льодовику, який готовий був скинути з себе шматки криги.

Відчуваючи наближення крижаної брили, чоловіки могли гойднутися вбік і уникнути зіткнення. Якби їм не вдалося це зробити, вони могли спробувати витримати удар. Але зрештою від льодовика відкололася би брила розміром з автобус, і тоді залишалося тільки молитися. Чхирінг і Пасанг musiли спуститися, перш ніж їх знищить льодовий обвал.

Цюк. Чхирінг рубанув сокирою кригу. Шарх. Ударив у лід ногою, встромивши в нього зубці кішки. Так він спустився на кілька метрів — цюк, шарх, шарх, цюк, шарх, шарх. А потім притиснувся до схилу, щоб прив'язаний до нього чоловік міг рухатися в тому самому ритмі.

Пасанг ударив кулаком по твердій кризі, намагаючись зробити вибоїну, за яку можна було б ухопитися. Неглибока й слизька опора не могла втримати його вагу. Простягнувши ногу вперед, Пасанг сперся на страхувальний трос, яким був прив'язаний до Чхирінга. Шарх. Він встромив у лід зубці кішки і так зменшив навантаження на трос.

Через вагу мотузка могла відірвати Чхирінга від поверхні гори, але наразі йому вдавалося чіплятися за неї, поки вони з Пасангом оминали виступи, розколини, западини й брили. Іноді чоловіки пересувалися пліч-о-пліч, тримаючись за руки й узгоджуючи рухи. А деколи Пасанг ішов першим, поки Чхирінг закріплювався за допомогою льодоруба й керував страхувальним тросом між ними.

Камені й шматки криги сипалися на них, дзенькаючи об шоломи, але чоловіки подолали вже половину шляху й думали, що вціліють. Вітру не було, а температура сягала лише двадцяти градусів морозу — доволі тепло, як для К2. Внизу жевріли вогні висотного табору. Чхирінг і Пасанг не очікували того, що сталося далі.

Уламок криги чи каменю вдарив Пасанга по голові. Відірвавшись від скелі, він гойдався у повітрі, немов піньята.

Тіло Пасанга, що повисло на мотузці, зірвало Чхирінга зі схилу.

Чоловіки полетіли вниз.

Чхирінг схопив льодоруб обома руками і спробував встромити його в гору. Лезо ні за що не зачепилося, а просто розрізало сніг, ніби скальпелем.

Ковзаючи дедалі швидше, Чхирінг тиснув грудьми на держак льодоруба, вдавлюючи його в схил гори. Та все марно: він падав далі — сім метрів, потім ще десять.

Пасанг бив руками по схилу, намагаючись за щось ухопитися, але його пальці лише ковзали кригою.

Чоловіки падали далі в темряву.

Мабуть, їхні крики, приглушені снігом, розносилися горловиною аж до південно-східного схилу, однак вцілілі нічого

не чули. Вони не дослухалися до гуркоту тіл, що падали з гори, адже й самі були в біді. Дехто з них, перебуваючи в напівсвідомому стані та втративши відчуття реальності, зійшов із маршруту. Іншим вдалося опанувати себе настільки, щоб зробити зважений вибір між двома невтішними варіантами: вільний спуск вниз горловиною в темряві або ночівля в Зоні смерті.

Джерард Макдоннелл, який за кілька годин до того став першим ірландцем на вершині К2, вирубав неглибокий виступ, щоб сидіти в ньому, і ще один — щоб упиратися ногами. Це не зупинило б лавину, але принаймні у нього був прихисток, щоб пережити ніч.

Інший альпініст, італієць Марко Конфорттола, примостився поруч. Щоб не заснути, вони примушували себе співати. Чоловіки хрипкими голосами виводили пісні, які могли пригадати — що завгодно, аби не померти уві сні.

Трохи раніше французький альпініст, який піднявся на вершину К2, дав подрузі обіцянку. «Я більше ніколи тебе не покину, — сказав Юг д'Обаред коханій через супутниковий телефон. — З мене досить. Цієї пори наступного року ми будемо відпочивати на пляжі»¹. Тієї ночі він зісковзнув горловиною вниз і загинув. Його пакистанський висотний носій Карім Мегербан, відхилившись від маршруту, вийшов на гребінь льодовика, що нависав над горловиною, зірвався вниз і лежав там, помалу замерзаючи.

Ще нижче була норвежка, яка нещодавно вийшла заміж і щойно втратила чоловіка — його накрило кількома тоннами криги. Це сходження було їхнім медовим місяцем. А тепер вона спускалася з гори сама.

Чимало з цих альпіністів вважали себе найкращими у світі. Вони були родом із Франції, Нідерландів, Італії, Ірландії, Непалу, Норвегії, Пакистану, Сербії, Південної Кореї, Іспанії, Швеції й Сполучених Штатів. Деякі ризикували всім, щоб піднятися на К2. Але їхнє сходження завершилося трагічно. Підсумок людських втрат виявився вкрай невтішним: за двадцять сім

годин, під час найсмертоноснішої катастрофи за всю історію сходжень на К2, загинуло одинадцять альпіністів.

Що ж пішло не так? Чому альпіністи продовжували сходження, знаючи, що не зможуть спуститися до настання темряви? Чому вони припустилися стількох очевидних помилок, як-от, скажімо, не взяли з собою достатньо мотузки?

Ця історія стала сенсацією в міжнародних ЗМІ, потрапивши на обкладинки *New York Times*, *National Geographic Adventure*, *Outside* та понад тисячі інших видань. Вона облетіла всю блогосферу, ставши темою різних домислів, документальних фільмів, театральних вистав, мемуарів і токшоу.

Дехто вважав це сходження проявом зарозумілості, марнуванням життя під впливом мачизму чи божевілья, хай би кого це стосувалося: шукачів пригод, які надто наполегливо намагаються привернути увагу корпоративних спонсорів; безумців, що підіймаються на гору в останній спробі втечі від реальності; безтурботних жителів Заходу, які експлуатують знедолених непальців і пакистанців у пошуках слави; представників ЗМІ, що використовують історії про загибель людей заради збільшення тиражів; чи ж просто сторонніх спостерігачів, для яких це видовище — лише розвага.

«Хочете ризикувати життям? — йшлося у відгуку на одну з публікацій у *New York Times*. — То робіть це заради своєї країни, родини чи громади. Сходження на К2 або Еверест — егоїстичний вчинок, який не має жодної користі».

«Герої, хай їм грець, — презирливо зауважив автор іншого відгуку. — ...Цим егоманіякам варто триматися від гір подалі».

Інші побачили в цьому мужність мандрівників, які протидіють суворій природі, та загублених душ, що йдуть на ризик, аби знайти сенс у порожньому світі.

«Альпінізм здатен розширити наше уявлення про людський потенціал», — написав виконавчий директор Американського альпійського клубу Філ Пауерс у листі до ЗМІ.

Автор іншого листа перефразував Теодора Рузвельта: «Значно краще зважуватися на видатні справи, здобувати славетні

перемоги, нехай навіть ціною невдач, аніж ставати в один ряд із убогими духом, які не насолоджуються життям, не страждають, адже живуть у сірих сутінках, і не знають ані перемог, ані поразок».

Були й ті, хто порушував важливі питання: як діють люди, що опинилися на вершині гори на межі смерті? І чому дехто відчуває потяг до такого ризику?

До того, як ці люди застрягли на вершині, до смертей і поховань, до порятунку і зустрічей з рідними, до сварок і дружби, до взаємних докорів і примирення — все здавалося бездоганним. Спорядження неодноразово перевірили, маршрути проклали, погода стояла сприятлива, а групи були у повному складі. Нарешті настала мить, заради якої витратили так багато часу, зусиль та грошей — день сходження на вершину. Вони хотіли підкорити К2, стати на найвищу точку найсуворішої гори на Землі, волати від радощів, розгорнути прапори й телефонувати коханим.

Падаючи в темряву, Чхірінг і Пасанг, мабуть, запитували себе: як так сталося?